

An orientation on forming of qualities of a personality can be seen in the permanent quality updating of education, maintenance of which becomes more pragmatic and fundamental. In the process of modernisation the educational loading on students diminishes, new mutual relations between the participants of educational process appear; a transition from authoritarian pedagogics to pedagogics of collaboration, partnership and co-operation take place

Keywords: school education, educational reform in China, the concept of “Suzhijiaoyu”, humanization of the educational process, all-round education of the personality.

Стаття надійшла до редакції 16.05.2016

О. А. Пташук

ЕСТЕТИЧНА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ ЯК МЕТА ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Анотація. У статті на основі аналізу стану розробленості цієї проблеми у науковій теорії з'ясовано та уточнено сутність наукового поняття «естетична культура», визначено її роль та місце в естетичному вихованні особистості. Обґрунтовано, що в процесі естетичного виховання здійснюється естетичний розвиток особистості, формування її естетичної культури. Виокремлено провідні завдання формування естетичної культури особистості та складові процесу естетичного виховання, як-от: естетична свідомість та естетична діяльність. Визначено, що виховання естетичної культури суспільства, яке розвивається, та окремої особистості є основною метою естетичного виховання в сучасних умовах розбудови національної системи освіти та виховання. Доведено, що виховання відіграє вирішальну роль в здійсненні естетичного розвитку особистості, оскільки забезпечує систематичну передачу естетичної культури суспільства в різних її проявах (духовних та матеріальних). Акцентовано увагу на тому, що у процесі естетичного виховання збагачується й естетична культура особистості як складник загальної духовної культури.

Ключові слова: естетичне виховання, естетична культура, естетичний розвиток, особистість.

Постановка проблеми. У сучасних умовах динамічного економічного, соціокультурного та політичного розвитку України духовна безпека держави, збереження історико-культурних та художньо-естетичних національних традицій залежить від рівня естетичної культури суспільства. Перед сучасною педагогічною освітою постає завдання – формувати гармонійно розвинену особистість із високим національним культурним потенціалом, розвиненим почуттям прекрасного, усталеними естетичними смаками.

Актуальними є питання розробки і реалізації цілісної програми формування естетичної культури особистості на основі особистісно

орієнтованого підходу, яка б охоплювала сфери життєдіяльності особистості й враховувала вимоги нормативних документів розвитку освіти в Україні щодо забезпечення естетичного виховання.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Питання розвитку естетичної культури та прищеплення її особистості досліджується і висвітлюється у педагогічній пресі.

В останні роки з'явилося немало праць науковців і педагогів-практиків, присвячених її дослідженню (Ю. П. Азаров, М. Я. Антоненко, І. А. Зязюн, В. А. Мосіященко, Т. Г. Русакова, М. Д. Ярмаченко) [4, с. 23].

Питання естетичного розвитку особистості знайшли своє відображення в працях: І. Ф. Гончарової, В. Г. Бутенка, Н. О. Веллугіної, Н. С. Вітковської, Д. М. Джоли, В. І. Дряпки, Б. Т. Лихачова, Н. В. Тарапаки та інших [9, с. 32].

Мета статті – розкрити сутність і структуру естетичної культури особистості як мети естетичного виховання.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах розбудови української держави одним із пріоритетних завдань є підготовка нових фахівців, здатних до професійної самореалізації в ринкових умовах, підвищення їхньої загальної культури, використання освітніх технологій, котрі стимулюють людину до продуктивної, творчої діяльності. Отже, актуальності набуває проблема створення у процесі виховання таких умов, які б сприяли формуванню естетичної культури особистості, тобто формуванню естетичних сприйнять, суджень, смаків, почуттів, естетичної свідомості, правильного розуміння прекрасного в дійсності і в мистецтві, розвитку естетичних потреб та інтересів, здатності до творчої участі в перетворенні життя за законами краси.

Особистість – це конкретна, жива людина, яка як член суспільства перебуває в певних стосунках з іншими людьми. Щоб стати особистістю, людина повинна досягти певного рівня психічного розвитку і бути спроможною сприймати себе як єдине ціле, відмінне від інших людей.

Школа покликана створити необхідні умови для усвідомлення учнями себе як особистості і своїх можливостей, для набуття досвіду саморегуляції поведінки, виявлення творчого ставлення до навколишнього середовища. І. П. Павлов назвав емоції темною силою: «Фізіологічна основа емоцій криється в інстинктах, що зближують людину з твариною. Але людина піднялася над світом тварин саме тому, що її емоції облагороджені специфічною культурою, людським пізнанням, працею, суспільними відносинами» [6, с. 5].

естетичне виховання – цілеспрямований естетичний вплив на особистість із метою формування її естетичної культури, естетичного сприйняття, судження, смаків, почуттів, правильного розуміння прекрасного в діяльності (природі, праці, суспільних відносинах) та в мистецтві. У процесі естетичного виховання здійснюється естетичний розвиток особистості, формування її естетичної культури.

Естетичний розвиток – це довготривалий процес становлення та удосконалення естетичної свідомості, ставлень та естетичної діяльності

особистості. Цей процес має різні етапи та рівні, визначені віковими і соціальними факторами. Виховання відіграє вирішальну роль в здійсненні естетичного розвитку особистості, оскільки забезпечує систематичну передачу естетичної культури суспільства в різних її проявах (духовних та матеріальних). Естетичний розвиток особистості здійснюється в результаті творчого засвоєння суспільно-історичного естетичного досвіду. Естетичне виховання пронизує всі складові частини виховання: розумове, моральне, трудове, фізичне, патріотичне, екологічне. Педагогічна значимість естетичного виховання полягає в тому, що його зміст, форми, методи, прийоми надзвичайно ефективно включають у процес емоційну сферу особистості, адже формування глибоких переконань людини неможливе без впливу на її емоції. Людські емоції, охоплюючи всі можливі види духовних переживань, впливають на формування естетичного почуття, як емоційну реакцію людини на естетичні та художні цінності [2, с. 12].

Естетична культура – це здатність особистості до повноцінного сприймання, правильного розуміння прекрасного у мистецтві і дійсності, прагнення й уміння будувати своє життя за законами краси.

Розвиток естетичної культури – це тривалий процес становлення і вдосконалення естетичної свідомості, відносин і естетичної діяльності особистості [1, с. 38].

Як результат естетичного виховання поняття «естетична культура» переважно розпочинається з розгляду та аналізу поняття «культура». М. Киященко та М. Лейзеров поняття «культура» визначають як процес конкретно-історичного перетворення людьми природного середовища, до якого включається і сама людина, і який виражається в освоєнні та створенні нових матеріальних і духовних цінностей, і суспільних відносин, які сприяють гуманізації як кожної окремої особи, так і всього суспільства [3, с. 43].

Більшість педагогів (Г. Лабковська, Д. Ліхачов, Н. Киященко та інші) виділяють три провідні завдання формування естетичної культури особистості.

Перше завдання – це створення певного запасу елементарних естетичних знань і вражень, без яких не можуть виникнути схильність, потяг, інтерес до естетично значущих предметів і явищ.

Друге завдання полягає у формуванні на основі одержаних знань і розвитку здібностей художнього й естетичного сприйняття таких соціально-психологічних якостей людини, які забезпечують їй можливість емоційно переживати й оцінювати естетично значущі предмети і явища, насолоджуватися ними.

Третє завдання пов'язане з формуванням у кожного вихованого естетичної творчої здатності. Головне полягає в тому, щоб виховати, розвинути такі якості, потреби і здібності особистості, які перетворюють індивіда на активного творця, творця естетичних цінностей, дають йому змогу не тільки насолоджуватися красою світу, але і перетворювати його за законами краси.

Органічними складовими процесу естетичного виховання є естетична свідомість (сприймання, інтереси, потреби, оцінки щодо

мистецтва та оточуючого світу) та відображена в навчанні, спілкуванні, побуті, грі естетична діяльність як художньо-практична творчість, що, зрештою, спрямовується на виховання ціннісних життєвих позицій. Формування естетичної культури, її розвиток істотно залежить від активного ставлення особистості до естетичних цінностей, розвиненого прагнення «споживання» цінностей мистецтва. Однак «споживання» мистецьких цінностей не гарантує ефективності формування естетичної культури, оскільки мають сформуватися навички естетичного сприймання, естетичного оцінювання, рефлексії [5, с. 82].

Завдання, які стоять перед сучасною педагогічною наукою, полягають в накресленні оптимальних шляхів підвищення ефективності естетичного виховання дітей у навчальних закладах. У процесі естетичного виховання збагачується й естетична культура особистості як складник загальної духовної культури. Виховання естетичної культури суспільства, що оновлюється, та окремої особистості є основною метою естетичного виховання в сучасних умовах розбудови національної системи освіти та виховання.

У сучасній педагогічній літературі під «естетичною культурою суспільства» розуміють «сукупність усіх цінностей, які беруть участь у взаємодії суспільства зі світом, у прагненні суспільства до досконалості, повному розквіті всієї системи суспільних відносин» [7, с. 83].

Естетична культура особистості – це якість особистості, що виявляється у здібності та умінні емоційно сприймати й оцінювати явища життя і мистецтва, прекрасні та потворні, трагічні та комічні; перетворювати природу, навколишній світ, людину за законами краси.

Таким чином, естетична культура особистості є цілісною єдністю естетичної свідомості та активної естетичної діяльності. Естетична культура – складник духовного життя суспільства та кожної людини. Розглядаючи поняття «естетична культура», ми розмежуємо два найбільш важливі поняття, що становлять її структуру: естетична свідомість та естетична діяльність.

Естетична свідомість – елемент суспільної свідомості та його форма, «яка відображає все багатство естетичного ставлення людини до світу і виражає її активне дійове прагнення до гармонії, досконалості, краси, ідеалу прекрасного» [8, с. 30].

Естетична свідомість відображає як чуттєво-емоційне, так і раціонально-інтелектуальне ставлення особистості до дійсності та мистецтва. Тому структура естетичної свідомості вирізняється своєю складністю. Вона містить такі компоненти, як естетичне сприймання, естетичні почуття, естетичний смак, інтереси, естетичну потребу, естетичний ідеал, естетичні творчі здібності [3, с. 120].

Зміст діяльності включає аспекти формування мотиваційної сфери особистості; постановку цілей і конкретних завдань діяльності; з'ясування способів, засобів; створення умов для здійснення певної діяльності; отримання результату.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Узагальнюючи викладене вище, визначаємо естетичну культуру особистості як цілісність

естетичної свідомості та естетичної діяльності, основою якої є емоційно-почуттєве переживання вражень, знання з мистецтва та різних сфер життя, яке: 1) виявляється у різних формах естетичного ставлення (відчуття, оцінювання тощо); 2) детермінує життєву позицію особистості; 3) є проявом ціннісної позиції особистості.

Бурхливі зміни у сфері державної політики, соціальної динаміки, науково-технічний прогрес, створення глобальної мережі Інтернет радикально оновлюють наявне культурне середовище, в якому безпосередньо відбувається життєдіяльність людини.

Нинішні загальносистемні зміни у взаємовідносинах людини та її соціального оточення можна розглядати як принципово новий спосіб інтеграції людини в соціокультурне середовище, що робить проблему естетичної культури стрижнем навчання та виховання.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні сучасного стану естетичної культури особистості молодших школярів у процесі навчання.

Список використаних джерел:

1. Артеменко М. М. Природа і естетичне виховання учнів: навч.-метод. посіб. / М. М. Артеменко. – К.: Рад. шк., 1984. – 80 с.
2. Бітаєв В. А. Естетичне виховання та формування цілісної гуманістичної свідомості особистості / В. А. Бітаєв // Шлях освіти. – 2001. – № 2. – С. 12–13.
3. Виховання естетичної культури школярів: навч. посібник / І. А. Зязюн, Н. Є. Миропольська, Л. О. Хлебнікова та ін. – К.: ІЗМН, 1998. – 156 с.
4. Калініна Л. Проблема формування естетичних смаків особистості у сучасних педагогічних дослідженнях / Л. Калініна // Рідна школа. – 2008. – № 5. – С. 23–25.
5. Коваль Л. Г. Виховання почуття прекрасного / Л. Г. Коваль. – К.: Радянська школа, 1983. – 120 с.
6. Мосіяшенко В. Естетичне виховання – складова педагогічної системи К. Д. Ушинського/ В. Мосіяшенко // Шлях освіти. – 2003. – № 2. – С. 51–54.
8. Островерхова Н. Естетичне виховання учнів у процесі навчання / Н. Островерхова // Директор школи. – 2004. – № 25-26 (лип.). – С. 81–86.
9. Печерська Е. Інтегрований вплив музики і природи на естетичне виховання / Е. Печерська // Початкова школа. – 2002. – №7 (397). – С.27–30.
10. Русакова Т. Г. Становление духовного опыта личности в младшем школьном возрасте / Т. Г. Русакова // Педагогика. – 2009. – № 2. – С. 32–34.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Artemenko M. M. Pryroda i estetychne vyhovannia uchniv [Nature and aesthetic education of schoolchildren] / navch. – metod. posib. / M. M. Artemenko. – K.: Rad. schk., 1984. – 80 s. (in Ukrainian)

2. Bitayev V. A. Estetychne vyhovannia ta formuvannia cilisnoyi humanistychnoyi svidomosti osobystosti [Aesthetic education and the formation of a holistic humanistic consciousness of the individual] / V. A. Bitayev // Shlyah osvity. – 2001. – № 2. – S. 12-13. (in Ukrainian)
3. Vyhovannya estetychnoyi kultury shkoliariv [The education of aesthetic culture of schoolchildren] : navch. posibnyk / I. A. Ziazun, N. Je. Myropolska, L. O. Hliebnykova and others. – K.: IZMN, 1998. – 156 s. (in Ukrainian)
4. Kalinina L. Problema formuvannia estetychnykh smakiv osobystosti u suchasnykh pedahohichnykh doslidzhenniakh [The problem of formation of aesthetic tastes of the personality in modern educational research] / L. Kalinina // Ridna schkola. – 2008. – №5. – S. 23-25. (in Ukrainian)
5. Koval L. G. Vyhovannia pochuttia prekrasnogo [Education of sense of beauty] / L. G. Koval. – K.: Radianska shkola, 1983. – 120 s. (in Ukrainian)
6. Mosiyashenko V. Estetychne vyhovannia – skladova pedahohichnoyi systemy K. D. Ushynskoho [Aesthetic education component of the pedagogical system of K. D. Ushinsky] / V. Mosiyashenko // Shlyakh osvity. – 2003. – №2. – S. 41-54. (in Ukrainian)
7. Ostroverhova N. Estetychne vyhovannja uchniv u protsesi navchannia [Aesthetic education of pupils in the learning process] / N. Ostroverhova // Dyrektor shkoly. – 2004. – № 25-26 (lyp.). – S. 81-86. (in Ukrainian)
8. Pecherska E. Integrovanyy vplyv muzyky i pryrody na estetychne vyhovannia [The integrated influence of music and nature in aesthetic education] / E. Pecherska // Pochatkova shkola. – 2002. – №7(397). – S. 27-30. (in Ukrainian)
9. Rusakova T. G. Stanovlenie duhovnogo opyta lichnosti v mladshem shko'lnom vozrastie [The formation of the spiritual experience of the individual in the primary school age] / T. G. Rysakova // Pedagogika. – 2009. – №2. – S. 32-34. (in Russian)

Аннотация. В статье на основе анализа состояния разработанности проблемы в научной теории выяснена и уточнена сущность научного понятия «эстетическая культура», определены ее роль и место в эстетическом воспитании личности. Обосновано, что в процессе эстетического воспитания осуществляется эстетическое развитие личности, формирование ее эстетической культуры. Выделены ведущие задачи формирования эстетической культуры личности и составляющие процесса эстетического воспитания, такие как эстетическое сознание и эстетическая деятельность. Определено, что воспитание эстетической культуры развивающегося общества и отдельной личности является основной целью эстетического воспитания в современных условиях развития национальной системы образования и воспитания. Доказано, что воспитание играет решающую роль в осуществлении эстетического развития личности, так как обеспечивает систематическую передачу эстетической культуры общества в различных ее проявлениях (духовных и материальных). Акцентировано внимание на том, что в процессе

эстетического воспитания обогащается и эстетическая культура личности как составная часть общей духовной культуры.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, эстетическая культура, эстетическое развитие, личность.

Abstract. In the article on the basis of analysis of this problem in scientific theory the nature of the scientific notion “aesthetic culture” is elucidated and clarified, its role and place in the aesthetic education of individual is defined. It is proved that in the process of aesthetic education the aesthetic development of a personality and development of it’s aesthetic culture is formed. The main tasks of forming a personality's aesthetic culture and the components of the process of aesthetic education such as aesthetic consciousness and aesthetic activity are defined. It is determined that forming of aesthetic culture of the society which is developing and a personality is the main purpose of aesthetic education in modern conditions of the development the national system of education. It is proved that education plays a very important role in the implementation of aesthetic development of the personality, because it ensures systematic transmission of aesthetic culture of the society in its various manifestations (spiritual and physical). In the paper attention is accented at the fact that in the process of aesthetic education and aesthetic culture of a personality as a part of general spiritual culture is enriched.

Key words: aesthetic education, aesthetic culture, aesthetic development, personality.

Стаття надійшла до редакції 25.05.2016

К. А. Стрілецька

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анотація. Стаття присвячена проблемі формування моральних якостей у молодших школярів методом казкотерапії, який розглядається як процес пошуку змісту, розшифровки знань про світ і систему взаємин у ньому; як процес утворення зв'язку між казковими подіями і власною поведінкою у реальному житті. Схарактеризована класифікація казок за тематикою і стилістикою; наведені приклади казок, які допомагають сформувати чоловічі і жіночі риси характеру. Представлені казки, які допомагають формувати у молодших школярів моральні якості і риси характеру.

Ключові слова: казка, метод казкотерапії, молодший школяр, моральні якості та риси.

Постановка проблеми. Значні соціально-економічні та політичні зрушення, що переживає нині Україна, актуалізували низку проблем,